

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Årsmødet 2005	side	3
Andelstanken - hvor bærer den hen? . . .	side	4
Fra slægtsgårdsarkivet	side	5
Familien Bigum i Gislum	side	6-9
Noget om Hessels historie	side	10
Løgstør	side	11
Da tørv var en stor del af årets brændsel	side	12
Nyt fra kredsene	side	14
Dansk klokkemuseum	side	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 april-maj 2005
 Nr. 375 - 61. årgang

*Højagergård i Gislum ved Års i Vesthimmerland
 tilhører Margit og Eilif Bigum, der er 5. generation på slægtsgården,
 som årsmødedeltagerne besøger den 29. maj.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slægtsgaardsforeningen.dk

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsconsulent:

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 59 21 18 80, fax 59 21 18 10

Hovedbestyrelsen:

Formand:
Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf./fax 64 85 11 74

Næstformand:

A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3, Grydsted,
9240 Nibe,
tlf./fax 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskredsen)

Karen Jacobsen
»Østerbygård«
Melbyvej 2
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskredsen)

(Ovennævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg).

Signe Jensen,
Gadekærvej 5, Freerslev,
3400 Hillerød
tlf. 48 26 51 10
(Formand: Nordsjællandskredsen)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkredsen)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskredsen)

Ole Krogh Jensen
»Kroghbrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev
4863 Eskilstrup
tlf. 54 45 46 25

Jens Peter Skov Jensen,
»Hobygaard«, Hobyvej 37
4983 Dannemare
tlf./fax 54 94 41 63
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelbyvej 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkredsen)

Chr. A. Krog
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Peder Mouritsen
»Sædding Storgård« Kvongvej 40,
Sædding, 6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«
Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg
Tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbing Amt)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S
7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Knud Høstgaard Møller,
Lærkevej 34
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,
Hammelevvej 18, Hammelev
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Niels Christian Jørgensen
Årupvej 29,
8722 Hedensted
Tlf.: 75 89 27 11
(Formand: Vejle Amt)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå
Tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århus Amt)

Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 105
9640 Farsø, tlf. 98 66 32 17

Kræn Hjortlund
»Vanggård«
Vanggårdsvej 25, Stenum
9700 Brønderslev
tlf. 98 83 80 08
(Formand: Vendsysselkredsen)

Formanden skriver:

I dag, den 17. april, var det 50 år siden jeg blev konfirmeret i Skamby kirke. Jeg har brugt nogle timer i vinterens løb for at finde holdet fra dengang, og det lykkedes i nogen udstrækning.

Således var vi seks 50-års jubilare der mødtes i kirken i formiddags, og efterfølgende spiste frokost sammen, og udvekslede erfaringer fra et langt liv på arbejdsmarkedet.

Vores confirmation var lig med afgang fra skolen, og vi har således været 50 år på arbejdsmarkedet, men er jo så også alle på vej til folkepensionsalderen.

Vi fik en rigtig hyggelig eftermiddag sammen, og jeg undres lidt over, så let vi finder sammen, på trods af 50 år, hvor vi kun i meget begrænset omfang har mødtes. Turen rundt på kirkegården afslørede 3 sten over de kammerater der skulle have været med i dag. Det er tankevækkende!

I disse dage kommer foråret væltende ind over os, og vi kan se tydelige forskelle fra dag til dag på træerne i haven, og da også på vore vinterafgrøder.

Det er en årstid, der indgyder optimisme i alle os, der har fingrene i jorden, både bogstaveligt, men også i overført betydning.

I Slægtsgårdsforeningen er foråret også årsmødetid, og vi mødes på Løgstør Parkhotel. Som altid har vore lokale bestyrelsesmedlemmer lagt et stort arbejde i planlægningen af vort årsmøde, og der er i år lagt op til, at vi igen får et spændende og interessant ophold og udflugt.

For mig er årsmødet altid spændende at se frem til. Det er jo en status over vor forening og dens udvikling.

Vi konstaterer stadig en tilbagegang i medlemstallet, og det er vel en naturlig konsekvens af den rivende udvikling vort erhverv er inde i. Det er en udvikling som jeg ikke er udeleget begejstret for, men som er uafvendelig i en tid med en rivende teknologisk udvikling.

Hermed en forårshilsen, med et ønske om et gladeligt gensyn til årsmødet.

Kate og Carl Martin Christensen

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slægtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen,
Enghavevej 6, Ålslev
8900 Randers
tlf. 86 49 13 40

Ulrich Alster Klug, Krogebjergvej 94,
2720 Vanløse, tlf. 38 76 11 76
og 24 63 97 81 (med telefonsvarer)
Træffes bedst mandag-fredag
kl. 7.30 - 8.00.
E-mail: dannebrog@post.tele.dk

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 374 udkommer omkring den 20. februar 2005. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 20. januar 2005.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: O'mega kommunikation AIS
Østerbro 4, 4200 Slagelse
Tlf. 58 55 00 33, info@o-mege.dk*

Årsmødet 2005

*Ulstrup slot, som deltagerne på
forturen får mulighed at besøge.*

Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde 2005 afholdes 28. og 29. maj i Vesthimmerland.

Program og tilmeldingsskema findes i "Slægtsgården" nr. 374 side 3 og 15.

Tilmeldingsfristen er overskredet, men der er stadig plads, så kontakt foreningens sekretær og kasserer Inger M. Hansen tlf. 59 27 59 77.

Himmerlandskredsen har tilrettelagt et interessant program for dagene, der lørdag formiddag kl. 10.00 indledes med besøg på "Landbrugsmuseet Hessel", Hesselvej 40, Lovns, 9640 Farsø.

Derefter samles vi til frokost på Løgstør Parkhotel og kl. 14.30 afholdes årsmødet officielle del.

Kl. 18.00 begynder aftenfesten.

Om søndagen ser og hører vi om Skarp Salling kirke, og besøger familien Bigum i Gislum. Her ser vi familiens gamle slægtsgård Højagergård, hvor Margit og Ejilf Bigum er 5. generation. Vi besøger også Solveig og Jens Bigum, på Nygård. Højagergård og Nygård er to store produktionsbrug med henholdsvis opdræt af Dansk kalv og ungtyre og malkekøer. Læs om de to gårde på side 4 - 7 i denne udgave.

Højagergård findes på adressen Binderupvej 17 og Nygård på Gislumvej 96 begge i Gislum by.

Kl. 13.00 venter frokosten på Løgstør Parkhotel og om eftermiddagen besøger vi Brith og Per Bach Laursen på Lundgård, Bjørnsholmsvej 69, 960 Løgstør. Gården er beskrevet i nr. 374 side 6 - 8.

Her afsluttes årsmødeudflugten.

Fortur

Den traditionelle fortur fra "østzonen" byder på to enestående besøg. Først Ulstrup Slot ved Langå, hvor godsejer, fru Lilly Friis viser rundt i sit hjem. Derefter Vitskøl Kloster ved Løgstør. Vitskøl Kloster fik efter reformationen navnet Bjørnsholm, og vi ser de gamle klosterbygninger og det der er tilbage af interiøret fra herregårdstiden.

Frokosten serveres på Signesminde Kro og middagen på Vitskøl Kloster. Overnatning på Løgstør Parkhotel.

Hvornår var det nu det var?

Et jævnlige tilbagevendende spørgsmål, som høres i forbindelse med årsmødet er:

"Hvornår var det nu vi var i?"

For at lette samtalerne, bringes her dato og mødestedet for generalforsamling i forbindelse med årsmøderne gennem de sidste 20 år samt den arrangerende kreds:

- 24. maj 1986 Herlufmaglehallen, Sjælland Syd..
- 27. maj 1987 Tranebjerg på Samsø, Århus Amtskreds.
- 28. maj 1988 Frederiksborg, Nordsjællandskredsen.
- 27. maj 1989 Hirtshals, Vendsysselkredsen.
- 23. maj 1990 Hotel Helligdommen, Bornholmskredsen.
- 25. maj 1991 Vingstedcenteret, Vejle Amtskreds.
- 30. maj 1992 Rebild Bakker, Himmerlandskredsen.
- 19. maj 1993 Liselund, Vestsjællandskredsen.
- 28. maj 1994 Hindsgavl, Fynskredsen.
- 24. maj 1995 Gammel Estrup, Århus Amtskreds.
- 1. juni 1996 Skamlingsbanken, Haderslevkredsen.
- 24. maj 1997 Næsgård Agerbrugsskole, Lolland-Falsterkredsen.
- 23. maj 1998 Varde, Ribe Amtskreds.
- 29. maj 1999 Sæby, Vendsysselkredsen.
- 27. maj 2000 Menstrup, Sjælland Syd.
- 26. maj 2001 Gråsten Landbrugsskole, Sydlige Sønderjylland.
- 25. maj 2002 Hanstholm, Midtjysk Kreds.
- 24. maj 2003 Åkirkeby, Bornholmskredsen.
- 22. maj 2004 Dalum Landbrugsskole, Fynskredsen.
- 28. maj 2005 Løgstør, Himmerlandskredsen.

Dødsfald

Holger Buch Juul, Ødsted er død den 1. april 2005, han blev 89 år.

Holger B. Juul var ejer af slægtsgården Jægergården og fra 1969 til 1995 var han medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse og samtidig kredsformand i Vejle Amt. I årene fra 1977 til 1987 var Holger B. Juul landsforeningens næstformand og i mange år var han tillige et aktivt medlem af bladudvalget.

Holger B. Juul har også været aktiv i lokalpolitik, bl.a. var han før kommunalreformen sognerådsformand.

Holger B. Juul huskes for sit stille men myndige væsen, og hans synspunkter havde stor vægt.

Carl Martin Christensen

Andelstanken - hvor bærer den hen?

Af Peder Mouritsen, formand for Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter og medlem af Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse.

Tidligere var andelsselskaberne til for os andelshavere. I dag oplever vi det omvendt, nemlig at vi er til for andelsselskabernes forretning.

Hvordan kan det være gået så galt?

Andelstanken fungerede i over 100 år

I over 100 år fungerede andelsselskaberne fint som fælles afsætningskanal for medlemmerne af hvert enkelt selskab. Investeringerne blev nogenlunde jævnt fordelt over årene, og hvert år blev kassen tømt, og overskuddet fordelt mellem andelshaverne. Der var ikke andre end andelshaverne, der skulle tjene på selskabet.

Antallet holdt dem vågne og omkostningsbevidste

Væksten var jævn og regulerede sig selv ved naturlig tilgang, hvis man kan sige sådan. Der var mange små selskaber, og selv om de ikke var i direkte konkurrence, så var antallet med til at holde dem vågne og omkostningsbevidste.

I 80'erne ville de store være større

De selskaber som var blevet store i slutningen af 80'erne vil være endnu større. Væksten foregik i store hug ved køb af virksomheder til fremstilling af for eksempel emballage. Slagterier begyndte at købe kød uden for kredsen af andelshavere for at forarbejde det og sælge det videre. Og samtidig blev det hverdagskost, at andelsvirksomheder slog sig sammen i fusioner. Begge typer udvidelser kostede mange penge hver gang.

God forretning eller uvedkommende forretning

Udvidelserne med sideaktiviteter blev som regel foretaget under princippet "Fra jord til bord". Både udvidelser og fusioner var naturligvis begrundet i et håb om at tjene flere penge til andelshaverne. Men desværre har tiden vist, at vi også har fået investeret i nogle gedigne underskudsvirksomheder, jeg tænker blandt andet på Steins Laboratorium, Tulip og

DanaPak. Vi har også investeret i helt uvedkommende industri som fremstilling af vinkartoner og andet.

Jeg foretrækker frivillig investering

Øget indtjening er som udgangspunkt en god indstilling, men jeg kan også godt lide tanken, at vi forarbejder og afsætter andelshavernes produkter, og hvis nogen vil tjene penge på fremstilling af emballage eller analysearbejde, så kan de jo frivilligt købe aktier i den industri.

Andelshaverne mistede grebet

Aktiviteterne affødte krav om en konsolidering i selskaberne, ikke mindst i de selskaber, der også gik til udlandet for at overtage aktieselskaber.

På det tidspunkt tabte vi andelshavere grebet om udviklingen, og alle de penge vi har postet i selskaberne i form af lavere afregning end muligt, dem har vi aldrig set siden.

Aktionærerne skal også have afkast nu

Pludselig befandt vi os i en situation, hvor det ikke var andelshaverne, der skulle dele de penge, der var i kassen, når året var gået. Aktionærer fra de halvt ejede virksomheder i udlandet skal have udbytte, og andelsselskaberne henlægger penge til konsolidering uden at notere dem på navn.

Andelshaverne er reduceret til råvareleverandører

I dag er andelsselskabet blevet til en forretning, og andelshaverne er reduceret til råvareleverandører, men grundlaget er det samme som for over 100 år siden. Det er som om at vognene kører på sit eget spor ved siden af lokomotivet. Ja, jeg betragter producenterne som lokomotivet, vel at mærke.

Store andelsselskaber dikterer regler

Andelsselskaberne er begyndt at udforme regler for produktionen. Tidligere var det os, der bestemte hvordan andelsselskabet agerede.

Tidligere fik vi tillæg for god kvalitet, nu er hele afregningen baseret på fradrag.

Resultatet tydeligere i lille selskab

Jeg kan tydeligt mærke forskellen, når jeg sammenligner de store andelsvirksomheder med de små. Jeg dyrker også kar-

tofler, som afsættes til en andelsvirksomhed af den gammel-dags slags. Og det er noget sjovere at være til generalforsamling der end det er hos Arla Foods og Danish Crown. Går det godt med afsætningen, så bliver der flere penge til os og samtidig stiger prisen på leveringsrettighederne. I Arla aner vi jo ikke om det reelt går godt eller skidt. Hvordan skal vi almindelige mennesker kunne se sammenhæng med resultat og konsolidering, låntagning, afskrivninger og så videre?

Hæftelsen er stadig hos andelshaverne

Men vores kautionsforpligtigelse er uændret. Ikke i form af direkte hæftelse, men i form af mindre afregning end muligt, hvis et underskud skal dækkes her eller der. Jeg synes, at det er svært at se, hvordan man kan forene andelshaverne's interesser med aktionærernes interesser og krav om udbytte.

Aktiekursen stiger på

andelshavernes bekostning

Jeg synes, det er påfaldende, at samtidig med at Arla Foods optager et obligationslån på en mia. kroner, som andelshaverne betaler renterne af, så stiger kursen på Arla-aktierne i England. Men det er vel klart nok. En mia. kr. i kassen hæver aktieanalytikernes vurdering, og andelshaverne betaler renterne, så aktionærers værdier stiger. Desværre på vores bekostning.

Selskaberne er begyndt at

opbygge store formuer

I dag er andelstanken reduceret til en finansieringsform indenfor selskabsretten. Vi har for kort tid siden oplevet, at både presse og politikere har fået øje på, at selskaberne er ved at opbygge enorme pengetanke uden andet synligt formål end at man skal være klar til den næste fusion, som mest er i aktionærernes interesse.

Det er også bekymrende, at kapitalen flyder lidt herreløst rundt i store andelsselskaber. I gamle dage blev pengene noteret på navn, hvis der skulle spares op i selskabet. Den praksis anvender de fleste selskaber så som Den Lokale Andel, DLG, Danish Crown, men det største andelsselskab - jeg behøver vist ikke nævne navnet - de brillerer ved at mod-sætte sig navnenotering.

Modeller for fremtiden

Derfor er det nødvendigt, at finde modeller for fremtidens afsætningsselskaber, som tilgodeser andelshaverne's interesser. Det er trods alt os der kommer med grundlaget og pengene i form af varer til forarbejdning.

Landsforeningen af Danske Mælkeproducenter har foreslået, at producenterne får udleveret leveringsrettigheder ligesom for eksempel kartoffelavlernerne. Det vil tage luften af kvotepriiserne og det vil genskabe et tættere tilhørsforhold til mejeriet. Og som sidegevinst undgår vi, at Dansk Kvæg blander sig i hvad leveringsrettighederne må koste.

Hele butikken som aktieselskab

Alternativt er det måske en ide at omdanne hele butikken til et aktieselskab, og så lade os producenter få indflydelse på driften via de almindelige regler for aktieselskaber.

Leverandørforeninger

Man kan også forestille sig, at vi lader de store selskaber køre deres eget løb og at leverandørerne går tilbage til den grundlæggende andelstanke og slår sig sammen i leverandørforeninger.

Peder Mouritsen

Fra slægtsgårdsarkivet

Dansk Slægtsgårdsarkiv har modtaget privatarkivet efter gård-ejer og forfatter Salomon J. Frifelt, og nu ønsker arkivet at få en komplet samling af Salomon J. Frifelts bøger.

De bøger af Salomon J. Frifelt, som arkivet er interesseret i at modtage er følgende:

Af jordens æt.
Røgduft i skumringen.
I kreds om et natligt bål.
Myten.
Ad jyske veje sønderud.
Vi tapper af tøndem.
Vi svinger vor høle.
Et termingkast.
Dem vester fra 1-3.
Fra vildomen til baconsvinet.
Et stykke vestjysk bondehistorie.
Konsulen.
Bogen om I. C. Christensen.

Hvor veje samles.
Vi hilser på landsmænd.
Med en gyvelgren.
Det skete en søndag.
Østersogn og vestersogn.
På de gamle kirkeveje.
Sognets veteraner.
Vestjylland og Varde Bank.
Højt på strå i det gamle sogn
Nabo til Kræn Vester.
Dagen og det grønne land.
Bøj dig for blæsten.
Veteranen og døden.

Læsere, der er interesseret i at hjælpe Dansk Slægtsgårdsarkiv, kan kontakte arkivet onsdage mellem 11 og 15 på telefon 86 48 48 16.

.....

Mere om Frifelt

Arkivar Helge Sørensen, der har registreret Salomon J. Frifelts store privatarkiv fortæller, at der også er fundet nogle små breve, som er skrevet af Salomon J. Frifelts bedstefader Salomon Pedersen. Brevene viser at Salomon Frifelt ikke havde sine digteriske evner fra fremmede.

Et kærlighedsbrev lyder:

Til

Maria Hansen

Dyrebare og Høitelskede Hustru!

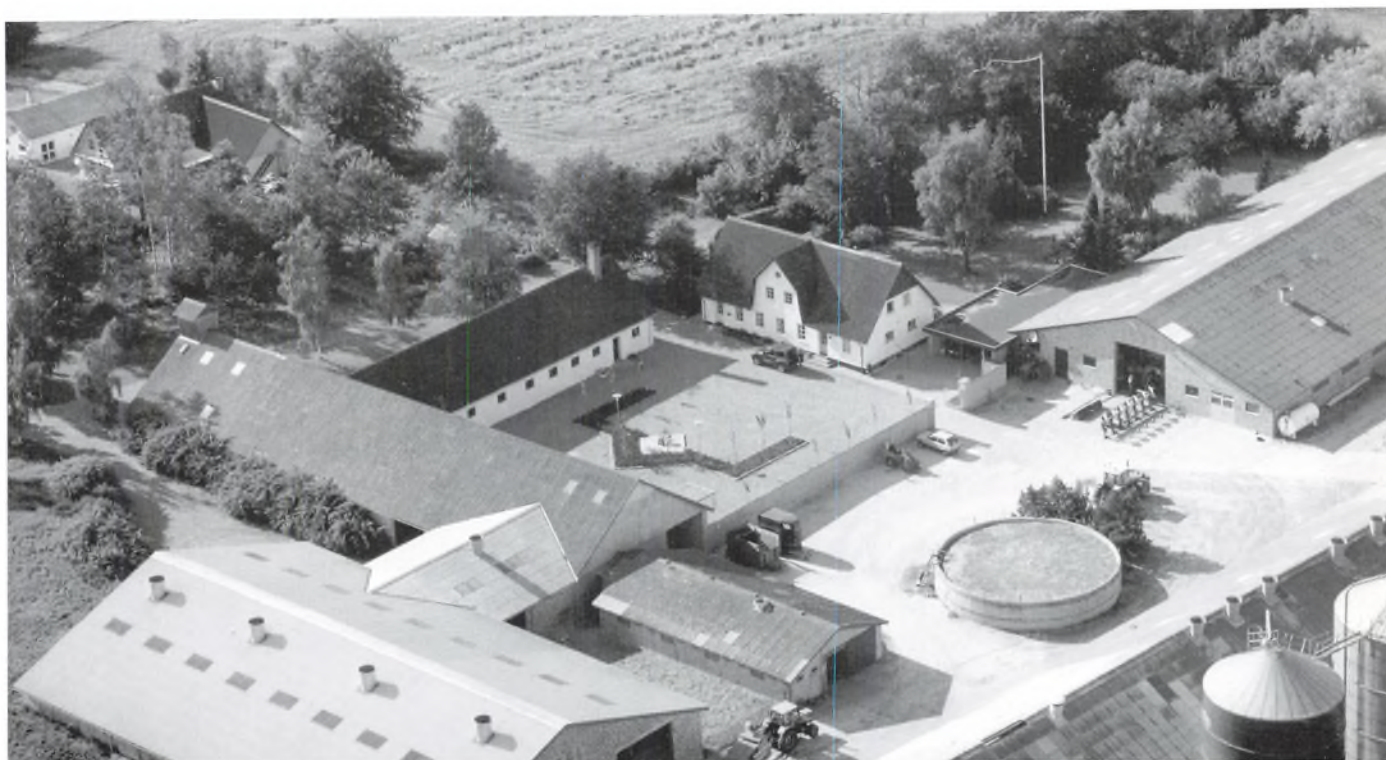
Da jeg i dag er ene herhjemme ere derfor mine Tanker ikke alletider her tilstede, men de var noget af Tiden hos dig min Udvalte. Og Jeg syntes at jeg ikke kunde undgaae at udtolke min Varme føllelse for dig med disse få Linier, hvorfor jeg ogsaa ret maa takke Gud at du saaledes vedbliver at være næst Gud min Allerhøieste Ligendefæ. Og Gud give at denne Gjensidige Kærlighed imellem os, som jeg har det faste haab er indgaaet i og med Gud, stedse maa vedblive at være imellem os saalænge vi skal vandre her paa Jorden, Og at vor Kjære Frelser stedse maa staa for os som den allerkjæreste, Amen.

Den 24. August 1861. Salomon Pedersen

Et ord er særlig interessant, nemlig liggendefæ. Det er blot et gammelt udtryk for ejendom, der baseres på ordet kvæg. Jo mere kvæg, jo flere penge. Og hos de gamle patriarker sagde man: "Mine børn, mine dyr og mine kvinder".

Ejgil Overby.

Familien Bigum i Gislum

Højagergård o. 2000, før den sidste kalvestald blev opført.

Om Gislum, Højagergård og Nygård, som årsmødedeltagerne besøger på søndagsudflugten.

Landsbyen Gislums 12 gårde blev udskiftet i 1797, og på den gård der nu hedder Højagergård, sad Knud Sørensen som fæster. På udskiftningstiden var han omkring 60 år gammel, og få år efter overtog sønnen Søren Knudsen gården. Med den begyndende landbrugskrise i 1820'erne fik Søren Knudsen det vanskeligt, men han prøvede at redde situationen ved at opnå en udstykningsbevilling, der blev tilstået ham af Rentekammeret og meddelt af Ålborg Stiftsamtstue den 6. august 1825.

Hovedparcellen købtes af Lerckenfeldts ejer – Ane Dorothea Skow, der var enke efter Mikkel Kjeldsen. Hun fik sit skøde tinglyst den 26. april 1826, men allerede den 3. november havde hun solgt gården til Anders Jensen.

Søren Knudsen solgte på samme tid den anden parcel til Christoffer Jensen, men han var blevet boende på gården, og da enkefruen solgte gården var det på følgende vilkår:

at Søren Knudsen og hans kone kunne bo på gården i fem på hinanden følgende år samt havde den halve kålhøve. Endvidere skulle han have en ko græssende sammen med den nye ejers og tilmed et læs hø årligt. Han fik også en dags tørvegravning i gårdens eng om året. I folketællingen 1834 optræder Søren Knudsen som indsidder og daglejer.

Højagergård

Med Anders Jensen kom den nuværende familie ind på Højagergård. Anders Jensen var født i 1798 i Durup sogn og gift med Ane Mogensdatter som var født i 1809 i Fjeldsøe. Anders Jensen kom fra Marumtorp på Nøragergårds Mark, da han overtog Højagergård i 1826. Ægteskabets fire børn blev alle født på gården.

Aftægten

Den 13. august 1860 solgte Anders Jensen Højagergård til datteren og svigersønnen – Gjertrud og Niels Nielsen.

Gården havde da fået matr. nr. 8 og stod for hartkorn 2 tdr. 3 skp. 1 fdk 0 1/4 alb.

Med generationsskiftet fulgte også en aftægtskontrakt, hvor der bl. a. står:

”Jeg og min kone forbeholder os ret til indtil videre at blive boende i vor hidtil hafte bopæl i forening med vor svigersøn og der nyde de bekvemmeligheder, som vi hidtil har haft, og skal han da forsyne os med alt, hvad vi til livets ophold behøver af føde og klæder, uden nogen mangel, og nyde vi kosten i forening med ham og familien. - Når vi så siden måtte attråe vor egen bopæl, da der han pligtig til så hurtigt det efter tilsigelsen af os kan se, at opføre i vestre side af gården en kampestens grundmuret bygning på 4 fag til bopæl for os, indrettet efter vor ønske og forsynet med loft, gulv, de fornødne vinduer og døre samt skorsten og bageovn, og som vi da forbeholde os til vor udelukkende afbenyttelse, og skal være pligtig til at vedligeholde bygningen. – Vi forbeholder os kister og skabte, 1 kakkelovn, 1 grubekedel, bord, stole og det fornødne køkkentøj, samt hvad andet bohøve som vi måtte have brug for, og med undtagelse af min kones dragkiste, som tilhører vor datter Ane Kirstine og 1 hængeskab og 1 lille skrin som tilhører vor datter Ane Marie, og vore gangklæder som tilhører bemeldte vore døtre til lige deling, tilfalder vore efterladenskaber ved den sidste død, gårdens daværende ejer, imod at vi af ham bekostes hæderlig og anstændig begravelse, og hvilken skal være hans pligt at bekoste.

Skal min svigersøn, når vi således tage ophold for os selv årlig yde os til vor underholdning 4 tønder rug, 2 tønder byg,

3 tønder kartofler, 1 skæppe salt, 3 lispund saltet og røget flæsk, 3 lispund do. fårekød, 2 lispund smør, 2 lispund ost, 2 ol æg, 6 pund Bergenfisk, 1 ol flynder, 1 ol ferske sild, 1/4 skæppe ærter i god og sund vare og i penge 8 er otte rigsdaler. Kornet og pengene leveres os hver 1. maj og 1. november hver gang med det halve, kartoflerne i optagningstiden, flæsk og kød ved juletid, smør, ost og æg til 1. april og 1. oktober med det halve. Salt fisk og ærter om efteråret inden 1. november.

Ligeledes leverer han os årlig tid efter anden, som vi forlanger 6 potter god kornbrændevin, hver forår 2 pund uld og hver efterår 6 pund uld og 8 pund hør i gode vare samt 8 pund lys og daglig fra 1. maj til 1. november 2 potter, og i den øvrige tid af året daglig 1 potte sød eller nymalket mælk. Vort korn skal han besørge til og fra møllen, lade brygge og bage for os når vi forlanger dette og i sygdoms og alderdoms svaghed yde os alt den leje og opvartning som vi måtte behøve.

Skal bemeldte vor svigersøn årlig levere os, og uden udgift for os, sat i stak ved vor bopæl 16 læs skudtørv a 24 snese pr. læs af almindelig størrelse, og hver andet år et godt læs brændelyng, godt og tørt ildebrændsel og i rette tid hjembjærgt.

Han skal befordre mig og min kone i 2 rejser til nærmeste købstad eller lige lang vej på tur og retur.

Når en af os, jeg eller min kone, ved døden er afgået, da bortfalde af aftægten for den længstlevende 1 tønne 4 skæpper rug, 4 skæpper byg, 1 lispund flæsk, 1 lispund kød og 1 tønne kartofler og ikke videre.

Dersom vor svigersøn undlade i rette tid at præstere, hvad han herefter er pligtig at yde os, eller han byde os dårlige varer, da er vi berettigede til for hans regning at indkøbe de manglende eller bedre varer.

Vi reserverer os derfor ret til aldeles at fraflytte gården og ligefuldt fra denne at nyde vor aftægt efter nærværende kontrakt, og som da af gårdens ejer leveres os på vor bopæl af indtil 2 mile fra gården, men i så tilfælde betaler han os i stedet for fri hus, ildebrændsel og mælk 20- er tyve rigsdaler, der betales os hver og med de øvrige penge.

Den påhvilende aftægt skal så længe vi lever udredes af og påhvile den Niels Nielsen af mig solgte gård med ejendomme, uanset hvem der i samme tid måtte blive ejer deraf.

Købesummen for gården, som jeg har givet mine tvende døtre, bliver indtil videre indestående hos Niels Nielsen, og udbetaler han i sin tid denne til mine døtre, Ane Kirstine og Ane Marie, hver med 200 rd. Udbetalingen sker efter 1/2 års foregående lovlig opsigelse til den derpå følende termin, når mine døtre er blevne gifte eller når de havde fyldt deres 25. år, og svarer han dem renter deraf 4 % p. a. fra deres 18 år imod at forsørge dem indtil denne tid.

Højagergård fra gårdspladsen. De nye bygninger er opført over 30 år, men de danner en helhed, så selvom der er flere byggeperioder, så er her et eksempel på, at der kan skabes harmoni.

Ligeledes skal han som vederlag for den ham overdragne besætning udrede til hver af mine foran nævnte døtre en seng og færdigsyede vår eller betræk til 1 overdyne, 1 underdyne, 2 hovedpuder samt 1 par blåternede lagener af værdi for hver 24 rd. 1 god ko og den tredje bedste i gården til værdi af 30 rd. Og 3 får af værdi 3 rd., som de udtager af gårdens fåreflok efter at ejeren har frataget 6 får. Disse dele erholde de når de er blevne gifte, men er de ikke gifte inden de haver fyldt deres 40. år, da er de berettiget til efter denne tid at døtre den anførte værdi for disse dele kontant udbetalt – enhver af dem.”

(Aftægtskontraktens fordringer lyder af meget, men det var sælgerens/aftægtsnyderens eneste aktiv, og samtidig var der den mulighed, at køberen/aftægtsyderen ville sælge og den nye ikke havde et familiært forhold til aftægtsnyderen og derfor skulle alt skrives.)

Slægten Bigum

Den nye ejer af Højagergård, Niels Nielsen, var søn af Niels Pedersen og Margrethe Jensdatter. De havde en gård i Gundestrup, men kom fra Klejtrup. Niels Pedersen var født i Bigum sogn i 1793, og derfra stammer slægtsnavnet, som familien i 1922 fik kongelig bevilling til at føre.

Gjertrud og Niels Nielsen sad med Højagergård til 1902, da sønnen Jens Christian Nielsen Bigum (1867-1951) og hans kone Ane Katrine Nielsen (1877-1959) tog over. Også her oprettede en traditionel aftægtskontrakt.

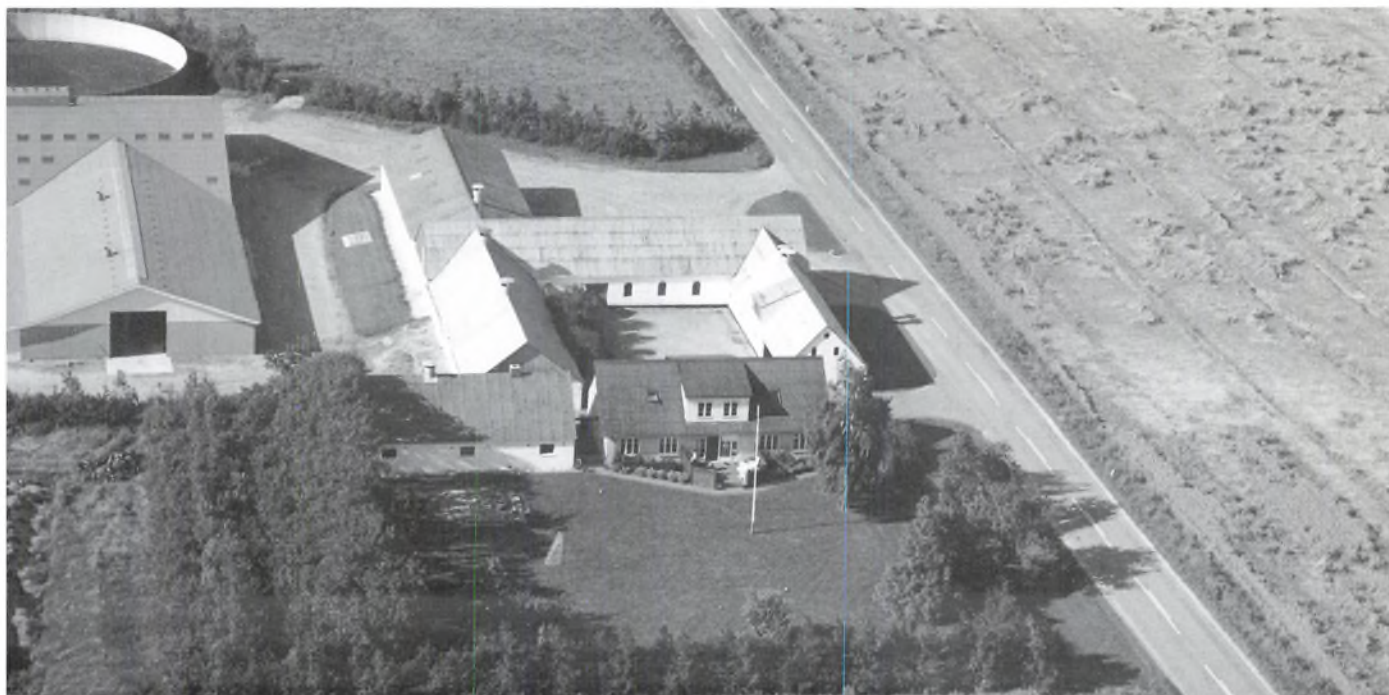
I 1933 opført et nyt stuehus.

I 1938 fulgte 4. generation ved Christian Aage Nielsen Bigum (f. 1911), han var samme år blevet gift med Mariane Petra Holst.

I ægteskabet er tre børn. Ældste søn, Jens Bigum, blev agronom og civiløkonom og huskes som adm. direktør for Arla.

Højagergård set fra vejen. Th. i billedet ses den nye kalvestald.

Nygård o. 2000 før de tre gamle udlænger blev revet ned.

Datteren Inger Bigum er bankuddannet. Den yngste søn, Eilif Holst Bigum, blev driftsleder fra Malling Landbrugsskole i 1963, og købte i 1966 Østergård i Gislum.

Da Christian Aage Bigum var blevet assurandør, og havde succes med det, overlod han i 1971 Højagergård til Eilif Bigum. Højagergård havde 90 tdr. land og Gislum Østergård 50 tdr. land.

Eilif Bigum blev i 1963 gift med Margit Thorn fra Fjellerad i Østhimmerland. Hun er forretningsuddannet. De har børnene Marianne, Lise, Jens og Merete.

I 1976 brændte Østergårds gamle bygninger og for forsikringssummen opførtes året efter ved Højagergård en stor maskinhal med integreret babykalveafdeling. Der var dengang 62 malkekøer på gården, mens opfedningen af tyrekalve blev udvidet mere og mere.

Der er i årenes løb købt en del naboejendomme til Højagergård. I 1995 blev naboejendommen Nygård sat til salg og sønnen, Jens Bigum, der efter landbrugspraktik i Australien, Norge og i lærerige pladser herhjemme var blevet agrarøkonom fra Hammerum Landbrugsskole, købte den. Herefter samledes mælkeproduktionen på nygård, og man gik på Højagergård over til ren kødproduktion.

Den nuværende produktion er på 1300 kalve og ungtyre. Dansk Kalv er et specialprodukt, hvor landmændene er kontraktlig forpligtet til at opfylde en række krav vedrørende

dyrevelfærd, alder og kvalitetskrav. Danskernes forbrug af kvalitetskalkvekødet har været stigende over en årrække til nu 3 kg i gennemsnit pr. indbygger.

I 1980 var Eilif Bigum med til at stifte Landsforeningen af danske Slagtekalveproducenter, og efter 25 år som foreningens formand, forlod han i dette forår bestyrelsesarbejdet. Foruden Landsforeningen har Eilif Bigum bl.a. været engageret i Lanboforeningsarbejde, DLG og han er i Sparekassen Himmerlands repræsentantskab.

Margit Bigum er også aktiv udenfor hjemmet, idet hun på 12. år er medlem af Års Byråd, hvor hun repræsenterer Venstre. Hun er medlem af social- og skole-kulturudvalgene.

Højagergård er en produktionsgård, og bygninger, der ikke har nogen funktion tilstræber man at fjerne. I 2002 blev den gamle kostald fjernet, hvilket gav mulighed for at anlægge en meget smuk gårdsplads. Flere bygninger er på vej til at blive revet ned.

Nygård

Den ejendom, som Jens Bigum købte i 1995 var en parcel fra præstegården, der blev udstykket i 1913. Ved overtagelsen i 1995 var der 39 ha til gården og 35 køer.

Her planlagdes en ny gård, hvor mælkeproduktionen kunne samles, og i november 1996 malkedes der i den nye stald. Driften er udvidet, så der nu er 210 køer, som årligt leverer 2 millioner kg mælk til Arla.

Nygård 2005, med det store staldkompleks.

Avlsgårdens facade.

I 2003 blev Nygårds tre gamle længer revet ned og året efter anlagdes en ny gårdsplads, og der opførtes en ny længe til kontor og garager. Stuehuset fra 1913 blev gennemgribende moderniseret, og nu ligger det smukt i landskabet med de nye staldlænger nedenfor bakken.

Nygård, der nu svarer til sit navn, fik i marts i år tildelt Vesthimmerlands Landboforenings Bygningsharmonipris

Jens Bigum blev i 1998 gift med Solveig, der er lærer, men nu læser til cand. mag. i engelsk og samfundsfag ved Ålborg Universitet. De har tvillingerne Christian og Frederik på 7 år og Gustav på 4. Endvidere er der en pige i familiepleje.

Driften

Nygårds areal omfatter nu 259 ha, og Højjagergårds på 203 ha. Markdriften er baseret på grovfoderproduktion, så 90 ha er med majs, men der er også salgsafgrøder som korn og raps. Køerne får fuldfoder, mens kalvene får et foder, der blandes på gården.

Det er to selvstændige brug, men med driftsfællesskab. Jens tager sig af køer og mark, mens Eilif tager sig af kalveproduktionen.

Der er ansat 5 medarbejdere, en har haft 25 års jubilæum på Højjagergård.

OGN

Slægtsoversigt

Højjagergård

Matr. nr. 8 af Gislum by og sogn, Gislum Herred.

1826

Anders Jensen

Gift med Ane Mogensdatter

1860

Niels Nielsen

Gift med Gjertrud Andersdatter.

1902

Jens Christian Nielsen Bigum.

Gift den 8. november 1902 med Ane Katrine Nielsen.

1938

Christian Aage Bigum

Gift 1. 2. 1938 med Marianne Petra Holst.

1971

Eilif Holst Bigum

Gift den 27.1. 1963 Margit Thorn

gård. Stuehuset efter istandsættelsen og opførelsen af den nye længe til garager og kontor.

Noget om Hessels historie

Herregårde Hessel set fra gårdspladsen. Hovedbygningen virker beskednen, men er det ikke. At stuerne er lavloftede gjorde hovedbygningen til en behagelig bolig i en tid, hvor opvarmning var et problem.

Af museumsdirektør Johnny Højgaard, Herregården Hessel.

Siden Slægtsgårdsforeningen sidst var på Hessel, har vi forsket i smug, når vi havde tid til det, og vi har da også fundet ud af mange interessante ting fra Hessels historie.

Da Aalborg Amt købte herregården Hessel havde man nok en forventning om at der lå en god historie bag de gamle mure, der stod og truede med at vælte, men man havde sikkert ikke forventet alt for meget; der er jo kun tale om en lav hovedbygning i en etage, og blandt avlsbygningerne var kun laden værd at skrive hjem om. Man fandt meget hurtigt et brev, der dokumenterede dronning Margrethe den Førstes interesse for Hessel, men der var ikke så meget kød på historien. Siden har vi fundet ud af at dronning Margrethe havde en kongsgård i nærheden "Nether Hoffgaarth" (må betyde Nedre Højgaard), og den var dengang meget faldefærdig. Den har formodentlig ligger i det nuværende Vesterbølle. Da hendes fader, Valdemar Atterdag, forsøgte at få orden i riget, oprettede han "Politistationer" rundt omkring, og Margrethe fortsatte denne form for indenrigspolitik.

Da hun stod og manglede et ordentligt sted at være, beslaglagde hun Hessel, og Hessel kom til at tilhøre kongehuset frem til kong Frederik den Anden. da Jørgen Lykke overtog Hessel. Jørgen Lykke var kongens mundskænk, og vi ved, at han tog sit højtidelige hverv meget alvorligt, om end det ikke alene var Jørgen Lykkes skyld at Kongen senere døde af druk. Da vi ikke rigtig kunne finde dokumentation for overdragelsen af Hessel, var det nærliggende at tro, at Jørgen Lykke havde hældt godt på Kongen og derefter snydt ham i spil, og på denne måde erhvervet Hessel. Et sådant hændelsesforløb kendes andre steder fra.

Desværre fandt vi ud af, at Jørgen Lykke tilegnede sig Hessel ved mageskifte, da han havde arvet en del spredt godt i Vesthimmerland, som kongen fik i stedet. I øvrigt havde Jør-

gen Lykkes fader haft Hessel som len tidligere, så den blev på en måde i familien. Vi er også kommet frem til at Jørgen Lykke ikke selv var synderlig begejstret for den store bondegård. Han var vant til mere luksus. Derfor byggede han Bonderup (nu Lerkenfeldt) og gjorde i denne forbindelse mest ud af at få den residens til at fremstå så imponerende som muligt. Når man står på Lerkenfeldt i dag og forestiller sig nybyggeriet, må man forestille sig en stor teateragtig kulisser. Alting skulle se imponerende ud fra gårdspladsen (læs slotspladsen), men når man går ned i kælderen og opdager at de gamle hvælvinger er lavet af kvartstensopsætninger, aner man, at det her har været vigtigst at få tingene til at se imponerende ud. Sener beboere kan snakke med om det praktiske i at bo i en smal slotskulisse, men imponerende ser det ud.

Jørgen Lykkes kone, Beate Brahe, har ikke brudt sig om at bo på Bonderup eller nogen af de andre slotte. Hun flyttede ind på Hessel, så snart manden var ude. Og da hun blev enke beholdt hun Hessel for sig selv og datteren Ide.

Ide Lykke arvede Hessel og giftede sig med Jørgen Parsberg. Jørgen Parsberg stod sig også godt med kongehuset. Det var ham, der tog ned og afklapsede Anders Vedel, der havde holdt gravtale over den afdøde kong Frederik den Anden og herunder antydte, at kongen var død af druk. Valdemar Parsberg konfiskerede i samme omgang Anders Vedels folkevisenotater og overrakte dem til dronningen, hvilket sikkert også har givet lidt afkast.

Ide og Jørgen klarede sig godt, og byggede Jernit ved Hammel, der senere blev til Frijsenborg.

Vi har fra denne tid fundet et enkelt dagbogsnotat, der fortæller at der under en fest på Hessel blev danses så meget, at en adelsdame, Mette Wiffert, dansede sig til døde. Det gik både hårdt og lystigt til i gamle dage.

På Museet Herregården Hessel arbejdes der på at få samlet de efterhånden mange kildemæssige efterretninger til en helhed. En grundig historisk undersøgelse skal ligge til grund for de kommende års udstillinger og formidling af den gamle herregård. På museet er man lige nu ved at lægge sidste hånd på et stort arbejde, der har bestået i at "oversætte" nogle håndskrifter, der fortæller om tiden for ca. 150 år siden. Arbejdet har bestået i at tyde håndskrifterne i 17 dagbøger, der består af gamle kladdehæfter. Det er blevet til over 700 normalsider. Den oprindelige skrift har været en blanding af gotisk og latinsk skråskrift foruden en mængde hjemmelavede bogstaver og retskrivning.

Indtil man på museet finder frem til en bedre form for udgivelse vil den blive lagt ind på Hessels hjemmeside. www.herregaarden-hessel.dk

Skriftet er opstået på Vindum Overgård ved Bjerringbro. På kirkegården ved siden af gården kan man se Bruhnernes familiegravsted, og når man ser over på hovedbygningen er der i den modsatte gavl en påklistret bygning, der ligesom ikke rigtig passer ind i den øvrige arkitektur. I denne gavlbbygning sad Wilhelm Bruhn og skrev sin lange beretning.

Beretningen handler om hans opvækst hos bedstefaderen, der var krigsminister, senere flyttede han ind hos sin fader og

stedmoder, og boede det meste af sin ungdom på en kaserne. Han tog studentereksamen i Århus, hvor faderen var officer og blev senere proprietær. Det sidste med stor hjælp fra sin svigerfader, da han giftede sig med en af døtrene på Hessel.

På museet er der sket meget siden Slægtsgårdsforeningen var her sidst. Det største er, at vi er blevet færdige med at tænke alle længer. Det har været en drøj omgang ikke mindst pga. den nødvendige rengøring efter tækningen.

Der er i de sidste år blevet gjort mest for børnene, der besøger museet. Der er blevet mulighed for mange nye aktiviteter. Der er blandt andet opsat kunstige køer, så børnene kan prøve at malke de kunstige yvere, og der er sat forskellige lydeffekter op i bygningerne.

Lige nu venter vi spændt på, hvordan udviklinger skal gå videre med den nye strukturreform. Der er flere muligheder, men det vil utvivlsomt være det bedste for Hessel i det lange løb, hvis man får en statsanerkendelse og indøver en rutine med de arbejdsopgaver, der er fastsat for statsanerkendte museer, med indsamling, bevaring og ikke mindst forskning med henblik på at kunne formidle nogle interessante historier fra både fortid og nutid.

Løgstør

Løgstør, der er rammen for det kommende årsmøde i Dansk Slægtsgårdsforening, er en af landets yngste købstæder.

Løgstør var fra først af et fiskerleje, senere blev det en handels- og ladeplads, hvor der allerede i 1523 var toldsted. Fiskerlejet trivedes i 1500-tallet godt takket være det indbringende sildefiskeri.

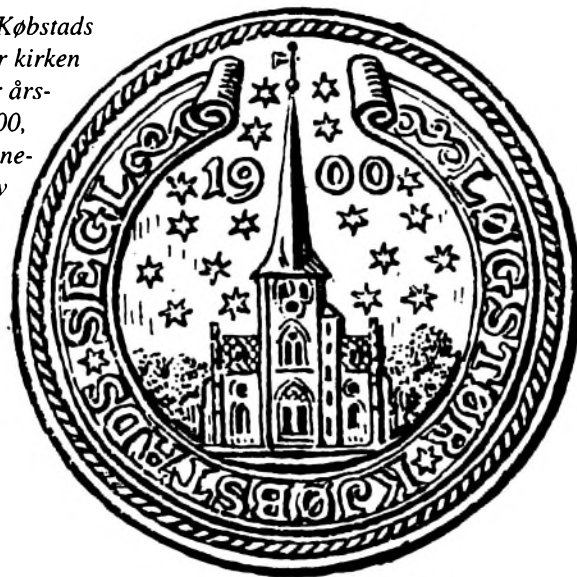
Ålborg så med misundelse på småbyerne langs Limfjorden, og i 1598 kom et kongeligt forbud mod købmandshandel med korn, kramvarer osv. Det var også Ålborg, der forhindrede at Løgstør blev købstad, da den i 1752 søgte om det. Danske Atlas fra 1769 kalder byen, der da havde 392 indbyggere "en liden flække, som ingen købstadsprivilegium har, endskønt den af nogen kaldes købstad formedelst konsumtion og den losse- og ladepladsrettighed, som den har. Vel siges byen at have haft et gammelt frihedsbrev på at drive handel, hvilket i ildebranden 1747 skal være fortæret, men de nuværende indbyggere vide dog ej at gøre retscaffen rede derfor".

Med den begyndende industrielle udvikling fra midten af 1800-tallet fik byens havn stor betydning, og Kong Frederik den Syvendes Kanal blev gravet gennem det flade landskab vest for Løgstør, for sandbarriere ud for byen generede skibstrafikken.

I 1892-1893 opførtes en kirke i Løgstør, og byen blev et selvstændigt sogn.

I 1893 anlagdes jernbanen fra Hobro til Løgstør, hvilket fik stor betydning for byens fortsatte udvikling.

Løgstør Købstads segl viser kirken og bærer årtallet 1900, hvor havnebyen blev købstad.

Med lov af 7. april 1899 og med virkning fra 1. januar 1900 blev Løgstør sammen med Nørre Sundby og Silkeborg optaget i Købstædernes kreds. At en by fik købstadsrettigheder var på det tidspunkt mest et udtryk for forfængelighed. Indtil næringsloven af 1857 var der klare fordele for håndværk og handel at have købstadens monopol. Når en by så sent fik købstadsbevilling havde det kun betydning af de administrative områder. En købstad hørte ikke under amtets tilsyn og det udgjorde sin egen retskreds. (Løgstør havde fra gammel tid haft eget birketing!).

Da tørv var en stor del af årets brændsel

Af *Frede Bruun, Dansbjerg.*

Gennem generationer har man, rundt omkring i landets moser, gravet tørv til det daglige forbrug af brændsel.

Den der ikke havde gård eller jord med tørvemose, lejede eller købte et tørveskifte i en af egnens store moser. Her på egnen var det mest "Faurholdt", "Bunkhule", eller "Volstrupgård"s moser, og Søholdt mose i Torslev sogn.

For Dansbjergs vedkommende og nabogårdene Ø. Estrup, Lille Estrup og Ny Mølgård var der nogenlunde god tørvjord i engene mod åen. Dog kun til æltetørv.

Nord for åen blev der gravet tørv i mange år. De nu tilgroede gamle tørvemoser fortæller om flere hundrede års gravning.

Min oldefar Kehlet Bruun fortæller i breve til hans børn, om tørvgravningen og dens besværligheder på hans tid.

Det år han beskriver, ville han kun grave til eget forbrug og til forældrene på aftægt og så måske til en god nabo, som havde gjort ham en tjeneste. Levering af gode tørv var altid med i aftægten.

Hvordan tørvgravningen forløb den gang og før kan man kun gisne om, men at det meste var håndarbejde, som andet, er sikkert.

Det første jeg kan huske fra egnen her var, at tørvgravningen begyndte når forårsarbejdet var forbi. Det vil sige midt i maj, og man satte en ære i at være de første der fik begyndt eller samtidig med naboerne.

Processen startede med at man fjernede græstørvene fra en firkant på fire til fem kvadratmeter, derefter fjernede man jorden ned til tørvjorden ca. en halv meter, løsede tørv og hældte vand på til opblødning.

Jo dybere man kom ned i graven jo mindre vand behøvedes der, længst ned havde man besvær med at holde vandet ude, og måtte tit springe for livet når vandet væltede ind.

I vores mose var der ca. to meter til sandet, hvor tørvelaget hørte op.

Udover foræltningen i graven brugte vi en hesttrukken æltemaskine, en tøhjulet kasse med indvendige knive der blev trukket rundt af hjulene. Jo længere kørsel jo bedre æltning.

Kassen kunne tippes ved aflæsning på læggepladsen.

Det almindelige mandskab ved tørvgravningen her var tre mand eller måske to og så en dreng til at køre hesten. En voksen mand i graven og en på læggepladsen foruden kusken.

Æltemaskinen blev bakked til kanten af graven, manden i graven skovlede den fuld af tørvbladret, kusken kørte lidt rundt før han afleverede det på læggepladsen og tippede kassen. Her blev det glattet ud i et tyndt lag og skåret ud i passende firkanter på kryds og tværs.

Det havde ham på læggepladsen god tid til mens kusken hentede ny forsyning.

Under krigen 1940-1945 blev der gravet en del mere i de små moser, desuden blev der startet tørvproduktion i stor stil i de større moser. Det var mere fabriksagtigt med presse- og transportbånd. I store vildmose blev der arbejdet i døgndrift med masser af folk og to staldgårde indrettet til forplejning og logi.

I min tid herfra, fra 1947 og ca. 10 år frem blev der stadig gravet tørv her på stedet. Vi gravede for det meste 15-20000 til os selv derudover leverede vi 10000 til bedstemor. Når tørvene var halvtørre og vandet var trukket ud, blev de "råje" rejst eller "rynglet" d.v.s. stillet på kant op ad hinanden i lan-

ge rækker for til videre tørring. Her stod de nogle dage og da de var omtrent tørre blev de "skruet" eller stakket, en "tørveskrue" var en lille stak ca. to kurve tørv. Her fik tørvene den sidste tørring, så de kunne køres i tørvehuset helst inden Sankt Hans.

I den før omtalte Søholt mose var der tale om skæretørv eller gravetørv.

Tørv var af en anden beskaffenhed, mere omsat og uden grene og træstykker, tørv kunne skæres direkte af mosen, uden besværet med vand og æltning. Her fandtes der flere forskellige spader og skovle, som blev brugt til gravningen "vandspade", "millionspade" og andre.

Min gamle ven, Herluf Jensen fra Ålbæk, var ekspert i tørvgravning og vidste alt om de forskellige redskaber.

Søholt mose stiftede jeg bekendtskab med i 1928, 12 år gammel. Far og Jens Sørensen, Broens Mølle traf aftale med en mose ejer i Søholt om gravning af et vist antal tørv som de selv skulle grave op.

Jens Sørensens ældste søn Peter og vores karl Kristian kaldet "Bettekesse" eller "Kesse-Læsø" da han var fra Læsøgård i Voldstrup, fik til opgave at grave tørvene. Peter stod i graven og lagde tørvene på brinken og Kesse kørte dem væk og skar dem ud, de blev kørt ud på en dertil indrettet trillebør. Det gik der flere dage med da det jo var til to husholdninger. Da tørvene var tørre til rejsning var jeg med i mosen sammen med min bror Poul og Kesse-Læsø og det var en fest jeg stadig mindes. Vi cyklede de 10-12 km derop, så vi har nok haft madpakke med, men før turen ud i mosen besøgte vi købmanden i Søholt, hvor vi forsynede os med wienerbrød og dertil hvidtøl én hel flaske til hver, det husker jeg stadig som en overdådighed. Kristian betalte, han var ret velbeslået hjemmefra og lang fra fedtet.

Kesse-Læsø var et rart menneske og god mod os drenge, han er én af fars karle som jeg mindes med tak. Sker det at jeg nu mange år efter kommer igennem Søholt, mindes jeg altid "festen" - poser med wienerbrød og hvidtøl i helflasker.

I dag er købmandsforretningen lukket for længst og ingen graver mere tørv i Søholt mose.

De sidste år med tørvefyring valgte jeg at købe et par læs på en tørvfabrik, eller en bil fuld fra de såkaldte krejlere fra "Moseby" eller Kåes der kørte rundt og solgte uden bestilling.

Efterhånden blev kul og koks eller sinters billigere og nemmere og var mere velegnet til centralfyr der var blevet almindeligt.

Det faste brændsel blev senere erstattet med olie suppleret med gas og elektricitet. En oplevelse fra min tid og tørvgravningen skal med til sidst.

Det kunne have kostet mig livet eller førligheden. Min niece Kirsten ville gerne prøve at køre hesten for æltemaskinen og fik lov.

Hesten var stor og skikkelig, det var den store Mads en jysk vallak vi havde i nogle år. Jeg var omtrent i bunden med gravningen i det hul vi arbejdede med, da hesten bakkede æltemaskinen med en fart så den røg ud over kanten af graven og hang over hovedet af mig, jeg råbte og jog på hesten nedefra, og han må have kendt stemmen for han tog et mægtigt tag frem og æltemaskinen fulgte heldigvis med op, dog meget ravareret trukket vind og skæv. Det sænkede arbejdet et par dage, kassen skulle en tur til karetmageren inden produktionen kunne fortsætte.

Frede Bruun

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til: Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

NYE MEDLEMMER

Gårdejer
Anders Wegeberg Odgaard
"Dalsgård"
Torpvej 29
Lundum
8700 Horsens

Gårdejere
Kirstine Jensen og
Morten Agger
Ellemosevej 6
Hygum 7620 Lemvig

Tove og Birger Søndergaard
Margrethelundvej 5
8550 Ryomgård

Hanne og John Pølund
Mølholmvej 49
9740 Jerslev J

Gårdejere Lise og
Lennart Westh
"Vestergård"
Simblegårdsvej 6
3782 Klemensker

Gårdejere Lone og
Jens Frederik Folkmann
"Gildesgård"
Smørengevejen 3
3720 Åkirkeby

Gårdejere Carina Rasmussen
og Jens Saanen Koefoed
"Vestergård"
Vestermarievej 50
3700 Rønne

Gårdejere Ann og
Jesper Kure Marker
"Lille Myregård"
Hegnedevejen 22
Pedersker
3720 Åkirkeby

Gårdejere Gitte og
Hans Ove Maegaard
"Strandbygård"
Gammelvældevej 40
Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere Lis og
Niels Ejnar Dam
"Gadebygård"
Gadebyvejen 2
Bodilsker
3730 Neksø

Gårdejere Lilly og
Peter Kofoed-Dam
"Svanegård"
Storegade 25
3740 Svaneke

Solveig og
Svend Gunnar Kofoed-Dam
Albert Wolfsensgade 2
3740 Svaneke

Horsens Byarkiv
Søndergade 26
8700 Horsens

NYT FRA KREDSENE

Vejle amt

Sommertur onsdag d. 8. juni. Vi mødes kl 14.30 på Randbøldal Museet. Dalekildevvej 1, Randbøldal.

Her på museet vil vi se, høre og opleve lidt om den spændende udvikling der er sket op gennem tiderne netop her vest for Vejle. Her drikker vi også den medbragte kaffe, hvorefter vi kører en tur i området og oplever Vandel flyveplads, Randbøl hede m. m. under ledelse af premierløjtnant N.M. Schaiffel-Nielsen.

Vi ender ca. kl. 18 på Bredehus, hvor vi spiser.

Herefter vil premierløjtnant N.M. Schaiffel-Nielsen, fortælle om karoffeltyskerne og hele den spændende udvikling i området op gennem tiderne.

Entre, middag m. m. ekskl. drikkevarer 200 kr. pr. person.

Tilmelding senest d. 30. maj. (gerne lidt før) Til:

Niels Chr. Jørgensen 75 89 27 11

Jørgen Sørensen 75 86 66 01 eller

Jens Jacob Jacobsen 75 66 90 10.

Niels Chr. Jørgensen

Bornholmskredsen

På vores bestyrelsesmøde har vi fastsat vores udflugt til **tirsdag den 14. juni** på Bolsterbjerg i Almindingen. Vi samles kl. 19.00 og begynder med en spadseretur rundt i den smukke have,

derefter går vi indenfor for at afholde generalforsamling og drikker kaffe.

Omkring kl. 20.30 vil foreningens redaktør, Ole G. Nielsen, fortælle om de danske hovedgårde med særlig vægt på de nu forsvundne hovedgårde på Bornholm.

Mogens Frigaard

Sjælland Syd

Lørdag, den 5. marts afholdt kredsen generalforsamling på Landbocenteret i Rønnede. Den fungerende formand, Ole Krogh Jensen, aflagde beretning, og omtalte de forskellige arrangementer, som medlemmerne sluttede godt op om. Ole Krogh Jensen havde også nogle kritiske kommentarer til den nye landbrugsreform.

Generalforsamlingen havde genvalg til Esben Tue Christensen, Englerupgård og Ella Kirkeby Pedersen, Bjæverskov. Jytte Nielsen, Fakse ønskede ikke genvalg, og i stedet valgtes Ane Margrethe Jensen, Store Heddinge.

Efter kaffebordet fortalte fhv. ambassadør Kristian Lund Jensen, Mørkøv om sit interessante liv. Efter eksamen som agronom blev han ansat i Udenrigsministeriet, hvor han arbejdede for Danida. Den diplomatiske karriere sluttede som Danmarks ambassadør i Australien.

Det var et meget indholdsrigt foredrag om et spændende liv og om en diplomats arbejde.

Bestyrelsen har efter generalforsamlingen afholdt møde, og da Marie Hansen ikke længere ønskede at være formand for kredsen, valgtes Ole Krogh Jensen, Brandelev til formand og Asger Henneke, Hyllinge til næstformand.

Sommerudflugterne afholdes 28. juni og 26. juli.

Den 28. juni kl. 13.00 mødes vi ved Heerings fabrik i Dalby. Kl. 15.00 samles vi på Højlandsgården i Høsten ved Haslev hvor vi drikker kaffe og ser gården, der er en gammel gård med stor malkekvægsbesætning. Herfra går vi over til nabogården; Brogård", og dagen slutter med spisning i haven på Højlandsgård.

Den 26. juli ser vi Grundtvigs Mindestuer i Udby, besøger familien på Røttinggård og endnu et gårdbesøg, men det er i skrivende stund ikke bekræftet.

Solvejg Holtet-Kristiansen

Vestsjællandskredsen

Sommerudflugten afvikles lørdag, de 2. juli til Fyn med besøg på Refsvindinge Bryggeri, Ørbæklunde, hvor godsejer Lars-Haagen Lange viser rundt i slottet og fortæller om landbruget. Dagen slutter på Østergård i Allesø hos Kirsten og Bendt Bendtsen. Økonomi- og Erhvervsministerens hjem er en gammel slægtsgård, der blev omtalt i nr. 353 af Slægtsgården.

Vagn Juel Jørgensen

Vendsysselkredsen

Sammen med himmerlandskredsen havde vi et vel besøgt virksomhedsbesøg ved svejsefabrikken Migatronik i Fjerritslev. Et par og tredive forventningsfulde personer var mødt op til en interessant aften. Direktør Peter Roed tog imod i døren, og gav os senere, i deres smagfulde "showroom", en god orientering om virksomhedens historie og den daglige drift. Det er efterhånden en stor virksomhed med forgreninger over den ganske verden. Man er pt. ca. 400 medarbejdere.

Senere fik vi en rundvisning i selve fabrikshallerne, hvor Peter Roed gav os en kompetent gennemgang af fabrikationen af svejsemaskiner i alle størrelser. Det gav anledning til mange spørgsmål.

Rundvisningen tog godt en time, og derefter var fabrikken vært ved et udsøgt kaffebord med tilhørende drikkevarer.

Foreningen takkede Peter Roed for gæstfriheden med et par flasker rødvin. Ved 22.30 tiden forlod vi Migatronik efter en virkelig god og interessant aften.

Vores næste møde i Vendsysselkredsen er **generalforsamling lørdag den 25 juni**. Indbydelse med program vil blive udsendt senere, men vi skal besøge en virksomhed i Brønderslev og senere nyde medbragt kaffe i Brønderslevs rododendronpark.

Kræn Hjortlund

Adresseændringer

Adresseændringer bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv.

Fynskredsen

Foreningen afholdt et arrangement den 17. marts på Ulriksolm Slot, hvor emnet var "Hvad er det værd?"

50 medlemmer var mødt frem. Først så vi antikviteter og kunst. Derefter fortalte Dorrit og Claus Bertelsen om effekter som medlemmerne havde med. Det var et både interessant, livligt og hyggeligt besøg.

Derefter kørte vi til Kølstrup Forsamlingshus, hvor vi drak kaffe. Derefter var der en lydefri generalforsamling.

Mogens Andersen

Haderslevkredsen

Forårsmøde med generalforsamling afholdtes på Tørning Kro ved Hammelev torsdag den 10. marts.

Efter generalforsamling og kaffe holdt fhv. redaktør Johannes Mose Madsen et meget interessant foredrag om "Herremænd, bønder og småkårsfolk". Det var en beretning om de mennesker han havde hørt om på Sydfyn.

Kredsen sommerflugt afholdes den 29. juni, hvor vi besøger Dinesen Gulve/Jels Savværk (ny fabrik), Finmarken 5 i Jels. Vi mødes kl. 19.00. Jels Savværk blev grundlagt i 1898 og drives nu af fjerde generation. Fabrikken har specialiseret sig i plankegulve til store huse.

Efter fabriksbesøget afsluttes med kaffe på Jels Voldsted.

Elise Jensen

Århus Amtskreds

Kredsen har planlagt to arrangementer til sommeren. Det først er den 20. juni, hvor vi besøger Lyngby kirke og Fævejle Hovedgård. Det andet gælder proprietær Ove Porses 50 års jubilæum på Fredenslund, som markeres med et driftsbesøg den 1. juli.

Anne Lis Ladefoged

Midtjysk kreds

Tirsdag, **den 7. juni kl. 19.30** afholdes møde på Landbocenteret "Landbo Midt", Asmildklostervej 11, 8800 Viborg. Mødet begynder med rundvisning i den moderne ejendom og slutter med, at der vil blive serveret kaffe i kantinen. Herefter vil skatteekspert Poul Hjorth gennemgå nogle landbrugsmæssige skatteforhold, især med henblik på generationsskifte. Undervejs bliver der mulighed for spørgsmål og debat.

Lørdag den 9. juli kl. 13.00 er der arrangeret besøg på Thorsø Miljø og Biogasanlæg, Kongensbrovej 10, 8881 Thorsø, hvor der vil være rundvisning. Vi hører også om centerets baggrund og funktion.

Efter mødet vil der kl. ca. 15.30 blive serveret kaffe med brød og afholdt generalforsamling i Thorsø Pavillon, Jernbanegade 29, Thorsø.

Endelig kan det oplyses, at kredsen afholder sit efterårsmøde mandag, **den 7. november kl. 19.30** på Morsø Landbrugsskole. For et par år siden fusionerede Morsø Landbrugsskole med Nordvestjysk Uddannelsescenter i Thisted (tidligere Teknisk Skole og AM-center). Det betyder, at Morsø Landbrugsskole, der fortsat tilbyder den traditionelle landmandsuddannelse, i dag også kan tilbyde en lang række relaterede uddannelser. Forstander Carsten Christensen viser rundt, og ved kaffen bliver der mulighed for diskussioner vedrørende den moderne form for landbrugsskoleledrift.

E. Overby.

Ribe Amtskreds

Sommerudflugten – onsdag, den 8. juni 2005 – går i år til den nye Billund Lufthavn.

Anne Grethe Bendicson vil give os en grundig rundvisning i lufthavnen.

Tilmelding er nødvendig, da der kun kan være 40 personer på hvert rundvisningshold.

Tilmelding til 75 32 04 12 **senest 1. juni.**

Alle er velkomne.

Aftenen slutter med kaffe i lufthavnen, hvor der kan stilles spørgsmål til Anne Grethe Bendicson.

Grethe Plagborg

Det sydlige Sønderjylland

Sommerudflugten i år afholdes lørdag, den 11. juni, hvor vi besøger Christiansfeld.

Kl. 10.00 mødes vi på Tyrstrupgård ved Christiansfeld hos Bente og N. E. Schultz-Petersen, der er tredje generation på den gamle hovedgård, hvis historie er tæt knyttet til Brødremenigheden.

Kl. 11.30 ser vi Genforeningsmuseet, og derefter går vi over på den anden side vejen til Den gamle Grænsekro, hvor midt dagen serveres kl. 12.15.

Derefter samles vi på Brødremenighedens samlingsplads i Christiansfeld, hvor Bente Schultz-Petersen fortæller og viser rundt. Rundvisningen slutter på Brødremenighedens hotel, hvor der serveres eftermiddagskaffe.

Tilmelding til Chr. A. Krogh tlf.: 74 41 53 12.

Aftenudflugt - den 28. juli - til Sandberg Slot med efterfølgende generalforsamling. Landsformand for Dansk Slægtsgårdsforening, Carl Martin Christensen, vil være tilstede og har et indlæg.

Chr. A. Krogh

Fru Bente Schultz-Petersen, Tyrstrupgård er cand. mag. og aut. guide i Christiansfeld. Der venter slægtsgårdsforeningens medlemmer en interessant oplevelse.

Inger M. Hansen,
Svalevej 13,
4440 Mørkøv

POST

B

PP DANMARK

Magasinpost

Dansk Klokkemuseum

Organist Bendt Gammeltoft-Hansen, kirkeministeriets tidligere klokkekonsulent fortæller om klokkernes historie og ikke mindst klokkernes kulturhistorie.

I Over Lerte lidt vest for Christiansfeld findes Dansk Klokkemuseum, der er en meget stor kulturhistorisk oplevelse, som kan anbefales til alle, der søger et indholdsrigt mål for en af sommerens udflugter.

Fra 1. maj til 24. oktober holder Klokkemuseet åbent fra onsdag til søndag mellem kl. 13 og 17. Der er også mulighed for specialarrangementer med rundvisning af organist Bendt Gammeltoft Hansen, kirkeministeriets tidligere klokkekonsulent.

Aftale træffes på telefon 75 42 48 73 eller 62 21 39 68.

Dansk klokkemuseums adresse er Farrisvej 12, 6560 Sommersted.

Dansk Klokkemuseum havde oprindeligt til huse i Hamelev, men i 1998 flyttede det til kirken i Over Lerte.

Over Lerte ligger nordligst i Sommersted sogn, og det var en grænseovergang mellem Danmark og Preussen efter grænse-dragningen i 1864. Ved grænseovergangen boede politi, gendarm og toldere. De udgjorde et helt lokalsamfund, og derfor bosatte der sig også nogle handlende. De mange mennesker havde langt til sognekirken i Sommersted, og derfor blev det besluttet at opføre en kirke ved grænsestationen. Det blev en filialkirke i Sommersted sogn, der fik navnet Over Lerte Kapel eller Farris Bedehus.

Efter grænseændringen i 1920, hvor en del af Slesvig blev lagt til Danmark, mistede den tidligere grænseby sin betydning. Embedsmændene flyttede og dermed også de handlende. Kirken og skolen blev tilbage.

Bestyrelsen for Dansk Klokkemuseum købte kirkebygningen for et symbolsk beløb, og den 5. september 1998 genåbnedes kirken med klokkemuseet.

Kirken bruges stadig til gudstjenester og kirkelige handlinger - især bryllupper, men ellers er den fyldt med klokker af enhver klang.

Dansk Klokkemuseum er ikke bare en samling kirkeklokker. Her fortælles kirkeklokkens historie gennem 1100 år. Der er ikke alene klokker, der er også klokkespil, som både lyder godt og fortæller interessante historier.

På kirkens loft er indrettet en mere uhøjtidelig samling af klokker. Det er tårnuret med sine klokker til timeslag, der er et engelsk standur med repeterværk, et bornholmerur, skibsklokker og cykelklokker. Der er bordklokker og klokker til at hænge om kreaturerne hals, så man kunne finde dyrene.

Og så hænger der to klokkestrengene. Den latterlige med en lille klokke øverst på broderiet og den rigtige med en lang snor til en klokke nede i køkkenet, så tyendet kunne høre, at der blevet givet tegn til næste ret.

Der fortælles også om ringning med klokkerne til gudstjenester og messer, til kamp mod overtro og signallingning. Signallingning var f.eks. når en var død i sognet, så lod man klokkeren slå det antal slag, som den afdøde var og afslutte med 3 x 3 bedeslag hvis det var en mand, 2 x 3 bedeslag, hvis det var en kvinde og 1 x 3 bedeslag om det var et barn.

Der drives megen forskning i klokker fra museet. På det sidste er man begyndt at fremstille klokker, så mangler man en gaveidé til ham/hende der har alt, så kan man købe en malmklokke med en personlig indskrift.

OGN